

Κίμων Ρηγόπουλος, ηθοποιός-συγγραφέας

«Εμάς η δουλειά μας είναι να νιώθουμε και όχι να δημιουργούμε». Αυτά τα λόγια βάζει στο στόμα του ήρωά του Ιάκωβου Πάσιγκοφ ο Ιβάν Τουργκένιεφ (Ivan Turgenev). Ο Ιάκωβος είναι μια ποιητική φύση που δεν γράφει ποίηση ή μάλλον ακριβώς επειδή δεν χρειάζεται να γράφει ποίηση. Είναι η στιγμή που η ύπαρξη απεκδύεται ως άχρηστη οποιαδήποτε εγωιστική ή άλλη σκοπιμότητα. Ποιεί γεγονότα· δεν τα μεταφράζει.

Ερωτευμένος μια ζωή με μια γυναίκα την οποία δεν υποχρεώνει να γίνει κοινωνός του μυστικού του, βρίσκεται πάντοτε εκεί όπου οι ανάγκες των φίλων του διατάσσουν. Νογάει ανυπόφορα και ρουφάει τη ζωή και τις αναποδιές της σαν διψασμένος εραστής της. Δεν είναι η καρτεριά του χριστιανού που τον χαρακτηρίζει, αλλά η ευρυχωρία της συνείδησής του. Δεν ξέρει να ξορκίζει τη ζωή, αλλά ξέρει να ζει.

Η αυτογνωσία του Πάσιγκοφ δεν είναι μοιρολατρική ούτε μπορεί να μεταφραστεί σαν την αυτολύπηση ενός χωριάτη συμφιλιωμένου με τις χαμηλές πτήσεις του σκυφτού βίου του. Ο ήρωάς μας διακατέχεται από την ομορφιά και δεν κομπιάζει όταν τη συναντάει. Την κοιτάζει κατάματα και δεν τον τυφλώνει. Τη βρίσκει παντού την ομορφιά ο Πάσιγκοφ. Όχι βέβαια στις άνοστες συνταγές των χορτασμένων που μοιάζουν με γυμναστικά παραγγέλματα για καύση θερμίδων: σκέψου θετικά, όλα καλά, η ζωή είναι ωραία κ.λπ. Αλλά επειδή νιώθει. Και νιώθει επειδή νοιάζεται.

Στην περίπτωση του Πάσιγκοφ και όλων των επί της γης Πάσιγκοφ, το νιώθω είναι ατόφια δημιουργία. Δημιουργία μάλιστα απαλλαγμένη από τον ανασχετικό ναρκισσισμό του δημιουργού. Αυτή η δημιουργία δεν έχει ανάγκη τα like του κάθε πικραμένου ή βαρυστημένου αναγνώστη. Δεν χρειάζεται τον εκβιασμένο έξωθεν έπαινο. Είναι ο ασφαλής μετασχηματιστής του υποκειμενικά ωραίου στην οικουμενική ομορφιά.

Οι άνθρωποι σαν τον Ιάκωβο, ευλογημένη σήμερα μειοψηφία του κόσμου, ακόμα και τον «απαγορευμένο» χρόνο τους, τον χρόνο δηλαδή της καταναγκαστικής εργασίας τους, τον εξωθούν στο ξέφωτο μιας ελευθερίας που ατενίζει κομμουνισμό. Και κομμουνισμός δεν είναι μόνο -πώς θα μπορούσε άλλωστε να είναι- η κοινωνία που επιτρέπει να ανθήσουν οι πιγμένες δεξιότητες και οι κρυφές ιδιότητες των συντριμμένων από τον καταμερισμό εργασίας ανθρώπων. Είναι οι Πάσιγκοφ που νιώθουν. Αυτοί που εξαντλούν τον μετρήσιμο βίο τους χωρίς να τον εξουθενώνουν. Όσοι αισθάνονται πρόθυμοι να συναισθανθούν· που η πίκρα τους δεν γίνεται χολή παραλυτική, αλλά δοκιμασία υψηλής συναίσθησης.

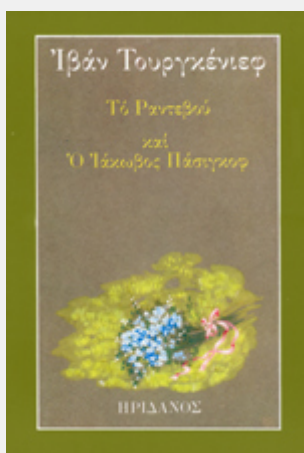
Ο Ιάκωβος είναι η ενσάρκωση της αλληλεγγύης στη φυσική έννοιά της. Τη φέρει όπως φέρουμε τα ζωτικά μας όργανα, που μας επιτρέπουν να ζούμε. Στην περίπτωση του το κοινωνικό καθήκον είναι το κοινωνικό του δικαίωμα, που το διεκδικεί και το επιβάλλει. Χωρίς τις τυμπανοκρουσίες μιας φιλανθρωπίας που καταργεί το ανθρώπινο των ανθρώπων. Ακούει ο Πάσιγκοφ το βουητό της ανάγκης και σπεύδει ελαφροπάτητος να την ικανοποιήσει. Όχι σαν τον σπασίκλα μαθητή ο οποίος σηκώνει το χέρι του για να απαντήσει με τη χαιρεκακία του παντογνώστη που όλα τα σφάζει και όλα τα μαχαιρώνει, αλλά με την ταπεινότητα εκείνου που ξέρει να νιώθει.

Ο Ιάκωβος και ο κάθε Ιάκωβος είναι το επιχείρημα της ύπαρξης. Καταφάσκει τη ζωή επειδή νιώθει. Δεν «φοράει» την καλοσύνη των αμνών για να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες της. Επωμίζεται τις δυσκολίες με πλήρη επίγνωση. Μακριά από τις τεχνικές της αφαίρεσης όπου κρατάμε μόνο αυτό που αντέχουμε, δημιουργεί ζωή από τη ζωή.

Ο Πάσιγκοφ ρέει φαινομενικά έξω από τη ροή των πρωταγωνιστών της νουβέλας. Καταλαμβάνει έναν διακριτικό χώρο, έναν όγκο δυσανάλογα μικρό σε σχέση με αυτό που υπόσχεται ο τίτλος του έργου. Ίσως επειδή δεν ιδρώνει να πρωταγωνιστήσει, δεν αγκομαχάει για την προβολή του. Και όμως συνδέει τα πρόσωπα της νουβέλας σαν τον λώρο μιας κοινής συνείδησης που είναι και το υψηλό πρόκριμα της συνύπαρξής τους.

«Στα χείλη του οι λέξεις δικαιοσύνη, ηθική, αλήθεια, ζωή, γνώση, αγάπη ποτέ δεν ηχούσαν με ψεύτικο τόνο» μας λέει για τον ήρωά του ο Τουργκένιεφ. Και έξω από το ρομαντικό κάδρο στο οποίο τον τοποθετεί ο συγγραφέας, ο Ιάκωβος Πάσιγκοφ παραμένει το ζητούμενο μιας ακεραιότητας η οποία προοικονομεί και σκιαγραφεί την κομμουνιστική κοινωνία των ανθρώπων.

Ο Ιάκωβος αγαπούσε τον Σούμπερτ και έπαιζε τον Σίλερ και τον Πούσκιν 236 στα δάχτυλα. Έπρεπε να του το ζητήσεις όμως για να δείξει τα δάχτυλά του. Ήταν και είναι εκείνος που «σιγανά πατάει στη γη». Αυτός που θα επινοούσε ακόμα και τεχνικές επιβράδυνσης του θανάτου του όχι μόνο γιατί η ζωή είναι ωραία, αλλά κυρίως για να απαλύνει το πένθος και τη θλίψη των φίλων του.

Ο άνθρωπός μας ξέρει να μην περιφρονεί τους άξιους περιφρόνησης τη στιγμή που υποφέρουν, την ώρα της πτώσης τους. Και δεν είναι καθόλου «πρακτικός» άνθρωπος αν με τη λέξη πρακτικός εννοούμε τον άνθρωπο που επιδιώκει να εισπράξει το άθλιο μέρισμα ενός προγραμματισμένου από άλλους άθλιου βίου.

Τα ανεκτίμητα δεν έχουν τιμή. Σήμερα που ο κλοιός της βιοτικής ανάγκης στενεύει ασφυκτικά, τώρα που

«η χρεία κουρταλή» δύσκολες θύρες και η ηθική ανωτερότητα της Αριστεράς βρίσκεται στον πάγκο του χασάπη, ο ιδεαλισμός των Πάσιγκοφ είναι ανεκτίμητος. Χωρίς αυτούς η ατμομηχανή της ιστορίας θα κινείται ανεξέλεγκτη, ο σκοπός θα αγιάζει τα μέσα και η ανιδιοτέλεια θα θεωρείται γραφική, αν όχι ύποπτη.

Κάποιος αναγνώστης της νουβέλας θα με ρωτούσε εύλογα: Μα καλά, όλα αυτά πού τα βρήκες; Δεν νομίζεις ότι είναι υπερβολικά; Ότι είναι έξω από τις προθέσεις του συγγραφέα; Μήπως αποτελούν την προβολή μιας ανάγκης για εξιδανίκευση, μια ματαιοπονία για να βγει οπωσδήποτε από τη μύγα ξίγκι; Απαντώ ευθέως λοιπόν: Ναι, κάπως έτσι είναι. Η ανάγνωση ενός έργου άλλωστε δεν καταργεί τον αναγνώστη και η υπερβολή δεν είναι πάντοτε συνώνυμη της παρανάγνωσης. Οι Πάσιγκοφ αποτελούν το καύσιμο της ανατροπής μιας βαρβαρότητας που τείνει να εγγραφεί στη συνείδηση των ανθρώπων ως ο «αφύσικος-φυσικός» όρος της ύπαρξής τους. Υπερβάλλουν για να εξακολουθούν να «νιώθουν». Η αντιφατικότητά τους έχει ως κοινό παρονομαστή την ακεραιότητά τους και δεν είναι το άλλοθι επιδέξιων ελιγμών χαμέρπειας. Τεμαχίζουν το φαινομενικά αμιγές στην αναζήτηση του όλου και της αλήθειας του.

Δημοσιεύτηκε στα ΤΕΤΡΑΔΙΑ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ για την Κομμουνιστική Απελευθέρωση, Τεύχος 3, Μάρτιος 2017